

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики та математичних методів в економіці

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Статистика бізнесу»
на тему: «Статистична оцінка міграційних процесів в Україні»

Виконавець:

студент факультету економіки та управління
підприємництвом
Лукашеєва А.Є.

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Вітковська К.В.

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним з найбільш важливих показників соціально – економічного та демографічного розвитку будь – якої країни є міграція населення. Як відомо, міграційний рух носить добровільний характер, та формується, головним чином, під впливом економічного фактору та сприяє переміщенню населення із країн або регіонів з гіршою соціально – економічною та політичною ситуацією до країн, де умови життя, зайнятості та заробітку є більш сприятливими.

Актуальність обраної теми дослідження полягає у тому, що для сучасного світового господарства характерні глобальні міграційні процеси, без яких не було б можливим нормальне функціонування будь – якої держави та світового господарства в цілому.

Метою дослідження є Метою випускної роботи є узагальнення теоретико-методологічних та методичних засад статистичної оцінки міграційних процесів в Україні, моделювання тенденцій міграційного руху населення.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні аспекти міграції, розглянути її види та характерні особливості;
- охарактеризувати причини та передумови розвитку міграційних процесів;
- узагальнити методичні положення статистичного оцінювання міграційних процесів населення;
- провести аналіз динаміки та структури основних міграційних процесів в Україні;
- виявити регіональні особливості механічного руху населення країни;
- здійснити кореляційно – регресійний аналіз впливу факторів на міграційні процеси;
- розподілити регіони України за рівнем міграційного руху за допомогою кластерного аналізу;
- запропонувати за результатами проведеного статистичного дослідження комплекс заходів міграційної політики, спрямованих на покращення ситуації у цій сфері, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Об'єктом дослідження є масові процеси, що формують міграційний рух населення

Предметом дослідження є методологічні засади статистичного оцінювання та аналізу міграційних процесів.

Методи дослідження: зведення та групування статистичних даних, розрахунок узагальнюючих показників, середніх величин та аналізу варіації і динаміки, графічні методи, кореляційно – регресійні та кластерний аналіз. Для обробки й аналізу інформації були використані комп'ютерні програми Microsoft Excel, Microsoft Word та STATISTICA.

Інформаційна база дослідження. . Інформаційною базою проведеного дослідження виступили нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики, Євростату та

державних установ, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збору первинних даних про стан міграційних процесів в Україні.

Проблемам міграції населення, розробки методології та методики її дослідження присвячено праці наступних вітчизняних науковців: О. Власюк, З. Бараник, Е. Лібанової, О. Осауленко, О. Гладуна, І. Гончара, С. Стеценко, С. Пирожков, О. Хомри, Л. Черенько, І. Прибиткової, М. Романюк, О. Малиновської та ін. Проблемам міграції у світовому масштабі приділяли увагу зарубіжні дослідники, такі як, А. Сміт, Д. Рікардо, Д. Левхарі, О. Старк, Х. Аранго, К. Босвел, Ф. Мартін, М. Фонсека, К. Шмідт та інші.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань) та додатків. Зміст роботи представлений на 77 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить 12 таблиць, 16 рисунків, 4 додатки.

Публікації. Результати дослідження були опубліковані у збірниках наукових робіт студентів:

1. Лукашеєва А.Є. Сучасні тенденції демографічної ситуації: регіональний аспект [Текст] / А.Є. Лукашеєва, К.В. Вітковська / Статистика – інструмент соціально – економічних досліджень : збірник наукових праць. Випуск 7. – Одеса. – ОНЕУ. – 2021. – С.94-100.

2. Лукашеєва А.Є. Статистична оцінка впливу факторів на інтенсивність міграції населення [Текст] / А.Є. Лукашеєва, К.В. Вітковська / Статистика – інструмент соціально – економічних досліджень : збірник наукових праць. Випуск 8. – Одеса. – ОНЕУ. – 2022. – С. 65-69.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади статистичного дослідження міграційних процесів»* розглянуто поняття міграції та її основні види, головні причини та передумови розвитку міграційних процесів, а також система показників статистики механічного руху населення.

У другому розділі *«Статистичне оцінювання міграційних процесів в Україні»* здійснено аналіз динаміки і структури основних складових міграційного руху населення за 2015-2021 роки, розглянуто механічний рух населення на регіональному рівні.

У третьому розділі *«Моделювання основних складових міграційного руху населення»* виявлено основні фактори, що впливають на рівень міграції населення, проведено розподіл регіонів України за рівнем міграційного руху населення за допомогою кластерного аналізу.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. За період з 2016 по 2021 рр. кількість населення, яке прибуло в Україну зменшилося більш ніж на 563,5 тис. осіб або на 10,6%. Кількість мігрантів з країни

за аналогічний період, а саме шість років зменшилася на 63,4 тис. осіб або на 12,2%. Слід відмітити, що у динаміці масштабів прибуття та вибуття населення не спостерігалось якоїсь певної тенденції. Дія цих двох різноспрямованих процесів сприяла тому, що в цілому за період, що аналізується міграційний рух населення виступав у якості фактору, що гальмував зниження чисельності населення України, в результаті чого вона збільшилась на 107,6 тис. осіб.

2. Динаміка майже всіх основних показників міграційного руху населення не мали чітко вираженої тенденції. Коефіцієнт механічного приросту України у 2015-2021 рр. коливався від 0,22‰, у 2020 році до 0,51‰, - у 2019 та 2021 роках. За весь аналізований період коефіцієнт міграційного приросту збільшився на 54,5%, а інтенсивність міграційного обороту у 2021 році порівняно з 2015 роком зменшилась на 8,2%. У 2021 році ефективність міграції досягла свого максимального значення і становила 2,3%, тоді як у попередньому році спостерігалось її найменше значення – 1,1%, що було позитивним моментом у розвитку міграційних процесів.

3. В Україні спостерігається значна диференціація міграційних процесів в залежності від статті, віку та місця проживання. За період з 2015 по 2021 рр. кількість прибулого населення чоловічої статті зменшилась на 4,3%, а жіночої – аж на 15,1%. Але у структурі, як прибулого так і вибулого населення переважало жіноче населення.

4. Основними причинами міграції з України були працевлаштування та освіта, більшість таких мігрантів мали бажання залишитися у країні міграції. У світі, особливо країнах Євро Союзу, питома вага нелегальних мігрантів з України є досить суттєвою. У межах країни мігранти віддають перевагу великим місцям. Також слід відмітити, що відбувається вимивання сільського населення, серед причин у яких знову ж таки переважає освітня та трудова міграція.

5. Аналіз міграційних процесів у регіональному розрізі показав, що у більшості регіонів України спостерігається механічний убуток населення, лише у восьми областях та місті Києві спостерігається незначний механічний приріст. В той час, як лідером являється Київська область, де чисельність населення за рахунок механічного приросту збільшується на кожну 1000 мешканців в середньому на 17 осіб. Це пояснюється безпосередньою територіальною близькістю до столиці країни, та більш сприятливими умовами проживання.

6. Проведений кореляційно – регресійний аналіз впливу факторів на інтенсивність міграції населення по регіонах України показав, що збільшення середньомісячної заробітної плати на 100 грн. призведе до зменшення кількості вибулого населення на 35 осіб, а зростання рівня безробіття на один відсотковий пункт призведе до збільшення кількості мігрантів на 2,3 тис. осіб. А збільшення валового регіонального продукту на душу населення на 100 грн. призведе до зменшення кількості мігруючого населення на 18 осіб.

Використання запропонованої факторної моделі на практиці забезпечить більш обґрунтований підхід до аналізу соціально – економічної ситуації в країні та надасть змогу розробити та прийняти правильні управлінські рішення відносно проведення ефективної соціально – економічної та міграційної політики.

7. Для розуміння, які зміни у міграційних процесах відбуваються у країні, нами було проведено кластерний аналіз регіонів України, який показав, що безперечним лідером у досліджуваній сукупності регіонів є перший кластер, оскільки тут спостерігаються найвищі показники міграційного руху населення. Для цих регіонів (Київська та Харківська області) характерно перевищення кількості прибулого населення над кількістю вибулого., збільшення чисельності та щільності населення. Також ці регіони мають розвинену та розгалужену інфраструктуру, отож в них створено більш сприятливі умови для зростання кількості прибулого населення, а саме більш висока заробітна плата, велика кількість вакансій.

Найбільш близьким до першого кластеру є другий кластер, до якого потрапили три області – Одеська, Львівська та Дніпропетровська. Це, на наш погляд можна пояснити тим фактом, що такі міста як Львів, Одеса та Дніпро завжди приваблювали молодь, як великі освітянські центри та сприяли освітній міграції населення.

Найгіршим з точки зору всіх показників міграційного руху населення є четвертий кластер, в якій потрапили Вінницька, Житомирська, Запорізька, Івано – Франківська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Хмельницька та Черкаська області. Це пояснюється низьким рівнем економічного розвитку даних регіонів, і, як слід низькими стандартами рівня життя, що веде до бажання населення мігрувати у більш сприятливі з матеріальної точки зору регіони, або виїхати у інші країни.

Проведений аналіз показав теоретичну обґрунтованість використання кластерного методу для дослідження міграційного руху населення на регіональному рівні, так як отримані результати корелюють з існуючою ситуацією в країні та відповідають показникам, які опосередковано характеризують процес міграції населення.

8. Процес міграції в Україні є досить складним та різноманітним питанням, що потребує постійного моніторингу та аналізу. Зараз одним із першочергових та невідкладних завдань є скоординованість та удосконалення нормативно – правової бази, яка забезпечуватиме права та свободи мігрантів, як на території України, так і за її межами, у нерозривному поєднанні з економічними аспектами та економічним потенціалом країни.

АНОТАЦІЯ

Лукашеєва А.Є. «Статистична оцінка міграційних процесів в Україні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 051 «Економіка» за магістерською програмою професійного спрямування «Статистика бізнесу».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – масові процеси, що формують міграційний рух населення.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти міграції населення, її види та особливості, система показників статистики міграційного руху населення. Здійснено статистичний аналіз динаміки та структури основних міграційних процесів в Україні; виявлено основні регіональні особливості міграції населення; побудована регресійна модель впливу факторів на рівень міграції населення України. Проведено розподіл регіонів за рівнем міграційного руху населення за допомогою кластерного аналізу.

Запропоновано заходи міграційної політики.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, механічний рух, кількість прибулого та вибулого населення, ефективність міграції.

ANNOTATION

Lukasheieva A. «Statistical assessment of migration processes in Ukraine»

Thesis for Master degree in specialty 051 «Economy» under the master's program «Business statistics».

Odessa National Economics University. – Odessa, 2022.

Thesis consists of three chapters. Object of study is mass processes that shape the modern labor market.

The paper examines the theoretical aspects of population migration, its types and features, the system of statistical indicators of population migration movement. A statistical analysis of the dynamics and structure of the main migration processes in Ukraine was carried out; the main regional features of population migration are revealed; built a regression model of the influence of factors on the level of migration of the population of Ukraine. Regions were divided according to the level of population migration using cluster analysis.

Migration policy measures are proposed.

Keywords: migration, migration processes, mechanical movement, the number of incoming and outgoing population, efficiency of migration.